

Ramazan Şeşen, Prof.Dr.

1937 yılında Denizli’de doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nden mezun oldu (1965). Aynı yıl Edebiyat Fakültesi Ortaçağ Tarihi Kürsüsü’nde asistan olarak göreve başladı. 1969 yılında doktor, 1978’de doçent oldu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı’na profesör olarak atandı (1989). 2004 yılında emekliye ayrıldı.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 704
İSAM Yayınları 136
Temel Kültür Dizisi 27
© Her hakkı mahfuzdur.

**EYYÜBİLER (1169-1260)
Ramazan Şeşen**

TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)
tarafından yayına hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 38 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 08 50
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Bu kitap
Türkiye Diyanet Vakfı Mütcevelli Heyeti’nin
28.12.2004 gün ve 1163 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Nisan 2012
Genişletilmiş Üçüncü Basım: Temmuz 2022
ISBN 978-975-389-992-5

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 (pbx) Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 48058

Şeşen, Ramazan

Eyyübiler (1169-1260) / Ramazan Şeşen. – gen. 3. bs. – İstanbul ; Ankara :
İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) ; Türkiye Diyanet Vakfı, 2022.

248 s. ; hrt. ; res. ; şkl. ; 19,5 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 704.
İSAM Yayınları ; 136. Temel Kültür Dizisi ; 27)

Dizin ve kaynakça var.

ISBN 978-975-389-992-5

İçindekiler

Kısaltmalar 9

Önsöz 11

Giriş 15

Birinci Bölüm

MISIR SEFERLERİ ve SELÂHADDİN'İN

TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

Eyyûbîler'in Mısır'a Gidişi 23

Bizans-Haçlı Kuvvetlerinin Dimyat'ı Kuşatması 27

Fâtımî Hilâfетinin Kaldırılması 28

Selâhaddin'in Haçlılar'a ve Mısır'a Komşu Ülkelere Seferleri,
Yemen'in Zaptı 29

Nüreddin'in Ölümü Üzerine Selâhaddin'in Devletin Birliğini
Yeniden Kurma Çabaları 30

Selâhaddin'in Anadolu Selçukluları'na Karşı Seferi 35

Halep-Musul İttifakının, Artuklu Beyliklerinin Selâhaddin'e
Tâbi Olması, İçteki Birliğin Sağlanması 36

Ülkenin İdaresinin Yeniden Düzenlenmesi 41

Selâhaddin ve Abbâsî Halifeliği 42

Bizans ve Diğer Devletlerle İlişkileri 43

Selâhaddin ve Haçlılar 45

Mercuîyûn Zaferi, Beytülazhân Kalesi'nin Fethi 46

Selâhaddin'in Beysân Seferi ve Kerek Kuşatmaları, Hittîn
Taktiğinin İlk Denemeleri 50

Hittîn Zaferi ve Kudüs'ün Fethi 51

III. Haçlı Seferi ve Akkâ Müdafaası 58

Sultan Selâhaddin'in Ölümü ve Şahsiyeti 66

İkinci Bölüm

SELÂHADDİN SONRASI EYYÜBÎLER

- el-Melikü'l-Efdal – el-Melikü'l-Azîz Devri 71
 - el-Melikü'l-Efdal ile el-Melikü'l-Azîz Arasındaki Taht Kavgası, Dimaşk Kuşatmaları 72
 - el-Melikü'l-Azîz'in Ölümü el-Melikü'l-Âdil'in Mısır'ı Zaptı 76
 - Alman Haçlı Seferi 79
- el-Melikü'l-Âdil Devri 81
 - el-Cezîre Bölgesinde Dengenin Sağlanması 83
 - Halep Bölgesinde Meydana Gelen Gelişmeler, el-Melikü'l-Zâhir'in Ölümü 85
 - el-Melikü'l-Eşref'in Halep ve el-Cezîre Bölgesindeki Faaliyetleri, Sincar'ı Zaptı 86
 - Ahlat'ın Zaptı, Gürcüler'le Savaşlar 87
 - el-Melikü'l-Âdil Döneminde Yemen 89
 - IV. Haçlı Seferi 90
- V. Haçlı Seferi ve el-Melikü'l-Kâmil Devri 95
 - el-Melikü'l-Âdil'in Oğulları Arasında Anlaşmazlık Baş Göstermesi 102
 - el-Melikü'l-Muazzam ile Celâleddin Hârizmşâh Arasındaki İttifak 104
 - el-Melikü'n-Nâsır Dâvud ile el-Melikü'l-Kâmil'in Arasının Açılması, Dimaşk'ın el-Melikü'l-Eşref'e Verilmesi 107
 - Celâleddin Hârizmşâh'ın Ahlat'ı Zaptı ve Yassıçimen Savaşı 110
 - Âmid-Hısmıkeyfâ Artuklu Beyliği'nin İlhakı 112
 - el-Melikü'l-Kâmil ile Keykubad'ın Güneydoğu Anadolu'da Hâkimiyet Mücadelesi 113
 - el-Melikü'l-Eşref ile el-Melikü'l-Kâmil'in Ölümleri 116
- VI. Haçlı Seferi 118
- II. el-Melikü'l-Âdil Devri 121
- el-Melikü's-Sâlih Devri 129
 - Hârizmliler, el-Cezîre Bölgesindeki Gelişmeler 131
 - el-Melikü's-Sâlih – İmâdüddin İsmâil Mücadelesi 133
 - el-Melikü's-Sâlih'in Dimaşk'a Gelişi ve Bazı Düzenlemeleri 136
- VII. Haçlı Seferi 139
- el-Melikü'n-Nâsır Selâhaddin Devri 145

Abbâse Savaşı, el-Melikü'n-Nâsır Selâhaddin'in Mısır'ı	
Memlûkler'e Bırakması	147
Hülâgû'nun Şam Seferi	151
Aynicâlût Savaşı, Eyyûbîler Devleti'nin Sonu	154

Üçüncü Bölüm

DEVLET TEŞKİLÂTI, İLİMLER ve EDEBİYAT

Devlet Teşkilâtı	159
İdarî Teşkilât	161
Divanlar	165
Ordu Teşkilâtı	166
Kazâ Teşkilâtı	169
Ekonomi, Vergiler	170
İmar Faaliyetleri	175
Hastaneler ve Diğer Sosyal Kurumlar	176
İlimler ve Edebiyat	181
Sonuç	209
Notlar	213
Unvanlar, Lakaplar, İstılahlar	227
Eyyûbî Hükümdarları	230
Önemli Olayların Kronoloji Cetveli	233
Kaynakça	235
Dizin	239
Resimler, Şecere ve Harita	245

Önsöz

Selâhaddîn-i Eyyûbî denince insanların aklına, onun Haçlılar'ı yenip Kudüs'ü geri alması gelir. Gerçekte onun en önemli başarısı Ortadoğu'da müslümanları birleştirip kuvvetli bir siyasî birlik meydana getirmesidir. Bu siyasî birliğe biz Eyyûbîler Devleti diyoruz. Bu birliği kurmak için on yıldan fazla uğraşmış, sonra Haçlılar'a karşı 1187 yılında Hittîn'de büyük bir zafer kazanmış ve ardından da Filistin ve Kudüs'ü, Haçlı işgalindeki toprakların çoğunu kurtarmıştır. Tam başarıya ulaşacağı sırada III. Haçlı Seferi'nin başlaması onu durdurmuşsa da inatla direnmiş ve pek azı dışında fethettiği toprakları korumuştur.

Haçlılar 1098 yılında Ortadoğu'ya geldiklerinde Selçuklular taht kavgaları, Fâtımîler çöküş süreci içindeydi. Bu sebeple onlara Ortadoğu'da bulunan Selçuklu beylerinden başka ciddi karşı koyan olmadı. Haçlılar bunları birer birer yenerek Ortadoğu'da küçük, fakat güçlü Haçlı devletleri kurdular ve deniz yoluyla Avrupa'dan devamlı yardım alarak bu devletleri iki asra yakın yaşattılar.

İmâdüddin Zengî'nin 1128 yılında Musul atabegliğine tayini müslümanlar için bir dönüm noktası oldu ve yavaş yavaş kendilerini derleyip toparlamaya başladılar. Onun yerine geçen oğlu Nüreddin Mahmud devrinde (1146-1174) ise

Ortadoğu'da güçlü bir müslüman siyasî birliği oluşmaya başladı. Haçlılar karşısında müslümanlar avantajlı duruma geçti. Nüreddin'in ölümüyle dağılma sürecine giren bu siyasî birliği Selâhaddin'in gayretleri kurtardı. Onunla sağlam temeller üzerine oturan bu siyasî birlik Eyyübî ve Memlük devirleri boyunca devam edip Avrupa ve Moğollar karşısında İslâm dünyasının en büyük temsilcisi oldu; Haçlılar'ı Ortadoğu'dan tamamıyla çıkarırken Moğollar'a da ilk yenilgilerini yaşattı ve istilâlarını durdurdu.

Selâhaddin ve ondan sonra gelen Eyyübî sultan ve beyleri aynı zamanda iyi meziyetlere sahiptiler, müsamahakâr bir portre çizdiler. Halka iyi davrandılar, kan dökmediler, zulüm yapmadılar. Hatta kendilerine karşı isyan edenleri bile affettiler. Bu husus tarihçi İbn Vâsıf'ın çok dikkatini çeker. Bu devirde müslümanlar yanında azınlıklar da müreffeh ve rahat bir hayat sürdürdü; onlar da toplumda yerlerini aldılar ve içlerinden değerli ilim adamları, tabipler, bürokratlar çıktı.

Eyyübî Devleti İslâm kültür ve medeniyetine önemli katkı yaptı. İç çalkantılara ve dışarıdan gelen istilâ tehlikelerine rağmen bütün Eyyübîler devri mimari, ilim, ticaret ve sanat bakımından canlı geçti. Çok sayıda kale, sur, cami, medrese, hastane, kervansaray, ribat, köprü, hamam ve saray yapıldı. Bu kurumların bir kısmı ilk defa Mısır, Hicaz, Yemen gibi Arap ülkelerine bu dönemde girdi. Sultanlar, emîrler, diğer hanedan mensupları hayır işlerinde yarıştılar. Yine bu devirde Türk hâkimiyeti Mısır, Hicaz, Yemen gibi Arap ülkelerine yerleşti ve Osmanlılar'a kadar devam ederek onlara müsait bir zemin hazırladı.

Eyyübîler devri ilim ve edebiyat bakımından İslâm tarihinin en parlak safhalarından birini meydana getirir. Bu devirde eğitim ve sağlık kurumlarına önem verildiği için Eyyübîler sahası ilim

ve âlimlerin cazibe merkezi oldu. Çok sayıda tabip, tarihçi, edebiyatçı, fakih, matematikçi yetişti. Bu canlılık Memlûkler devri boyunca da devam etti ve Anadolu-Osmanlı kültürünü ve medeniyetini etkiledi.

Bu kitapta, daha önceki çalışmalarımıza da dayanarak Eyyûbîler devrinin siyasî-kültürel tarihini özlü bir şekilde ana hatlarıyla anlatmaya çalıştık ve imkân dahilinde teferruattan kaçındık. Bu arada İslâm geleneğinde olmayan Suriye adı yerine daha geniş bir sahayı ifade eden Şam'ı, Türkçe'deki Şam yerine ise milletler arası Dımaşk adını kullanmayı uygun gördük. Klasik İslâm tarihçileri Haçlı yerine Frenk demeyi tercih ederler. Bu sebeple kitapta Frenk ve Haçlı kelimeleri aynı anlamda kullanılmıştır. Bu münasebetle kitabı yayımlayan İSAM yetkililerine teşekkür eder, başarılarının devamını dilerim.

Ramazan Şeşen

Mart 2012